

Konstitutionsutskottets betänkande 2018/19:KU25

Valfrågor

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden. Yrkandena rör frågor om valsedlar, valhemlighet, valsäkerhet och rösträkning, legitimationskrav vid röstning, valhemlighet för personer med synnedsättning eller annan funktionsnedsättning, valinformatörer, rösträtt och valbarhet, rösträttsålder, personval, skilda valdagar, objektiva jämförelser mellan partier, namn på valkretsar och valdeltagandet bland utlandssvenskar.

I betänkandet finns tio reservationer (SD, C, V, L).

Behandlade förslag

Cirka 40 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2018/19.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning.....	6
Utskottets överväganden.....	7
Valsedlar, valhemlighet, valsäkerhet och rösträkning	7
Valhemlighet för personer med synnedsättning eller annan funktionsnedsättning	12
Valinformatörer	16
Rösträtt och valbarhet.....	18
Rösträttsålder.....	21
Personval	24
Skilda valdagar	26
Objektiva jämförelser mellan partier	28
Namn på valkretsar.....	29
Valdeltagandet bland utlandssvenskar.....	31
Reservationer	37
1. Valsedlar, valhemlighet och rösträkning, punkt 1 (SD).....	37
2. Valhemlighet och valsäkerhet, punkt 2 (L)	38
3. Legitimationskrav vid röstning, punkt 3 (SD)	38
4. Valhemlighet för personer med synnedsättning eller annan funktionsnedsättning, punkt 4 (L).....	39
5. Valinformatörer, punkt 5 (SD)	39
6. Rösträtt och valbarhet, punkt 6 (V)	40
7. Rösträtt från det kalenderår man fyller 18 år, punkt 7 (C, V).....	41
8. Försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år, punkt 8 (V)	41
9. Personval, punkt 9 (L)	42
10. Skilda valdagar, punkt 10 (L)	43
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	44
Motioner från allmänna motionstiden 2018/19	44

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Valsedlar, valhemlighet och rösträkning

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:77 av Mikael Eskilandersson (SD),

2018/19:100 av Angelika Bengtsson (SD) yrkandena 1 och 2,

2018/19:122 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2,

2018/19:342 av Markus Wiechel (SD) yrkandena 1 och 2,

2018/19:1877 av Edward Riedl (M),

2018/19:2551 av Rickard Nordin (C) och

2018/19:2708 av Daniel Bäckström (C).

Reservation 1 (SD)

2. Valhemlighet och valsäkerhet

Riksdagen avslår motion

2018/19:2588 av Bengt Eliasson m.fl. (L) yrkandena 7–9.

Reservation 2 (L)

3. Legitimationskrav vid röstning

Riksdagen avslår motion

2018/19:122 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkande 3.

Reservation 3 (SD)

4. Valhemlighet för personer med synnedsättning eller annan funktionsnedsättning

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:997 av Edward Riedl (M),

2018/19:2053 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 5 och

2018/19:2588 av Bengt Eliasson m.fl. (L) yrkande 10.

Reservation 4 (L)

5. Valinformatörer

Riksdagen avslår motion

2018/19:31 av Robert Stenkvist och Michael Rubbestad (båda SD).

Reservation 5 (SD)

6. Rösträtt och valbarhet

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:187 av Mia Sydow Mölleby m.fl. (V) yrkande 1 och

2018/19:1820 av Jan Ericson m.fl. (M).

Reservation 6 (V)

7. Rösträtt från det kalenderår man fyller 18 år

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:187 av Mia Sydow Mölleby m.fl. (V) yrkande 2 och

2018/19:2531 av Peter Helander och Magnus Ek (båda C).

Reservation 7 (C, V)

8. Försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:187 av Mia Sydow Mölleby m.fl. (V) yrkande 3,

2018/19:525 av Robert Hannah (L) och

2018/19:2351 av Kerstin Lundgren (C).

Reservation 8 (V)

9. Personval

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:493 av Robert Hannah (L) yrkandena 1–4,

2018/19:1017 av Boriana Åberg (M) yrkande 2 i denna del,

2018/19:1922 av Johanna Jönsson (C) och

2018/19:2588 av Bengt Eliasson m.fl. (L) yrkande 6.

Reservation 9 (L)

10. Skilda valdagar

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:962 av Hans Rothenberg (M),

2018/19:1017 av Boriana Åberg (M) yrkande 2 i denna del och

2018/19:2588 av Bengt Eliasson m.fl. (L) yrkande 5.

Reservation 10 (L)

11. Objektiva jämförelser mellan partier

Riksdagen avslår motion

2018/19:897 av Betty Malmberg (M).

12. Namn på valkretsar

Riksdagen avslår motion

2018/19:2725 av Cecilia Widegren m.fl. (M, C) yrkandena 1 och 2.

13. Valdeltagandet bland utlandssvenskar

Riksdagen avslår motion

2018/19:1023 av Betty Malmberg (M).

Stockholm den 9 april 2019

På konstitutionsutskottets vägnar

Karin Enström

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Karin Enström (M), Hans Ekström (S), Ida Karkiainen (S), Matheus Enholm (SD), Per-Arne Håkansson (S), Mia Sydow Mölleby (V), Fredrik Lindahl (SD), Tuve Skånberg (KD), Daniel Andersson (S), Bengt Eliasson (L), Mikael Strandman (SD), Jonas Eriksson (MP), Erik Ottoson (M), Jörgen Berglund (M), Fredrik Schulte (M), Nermina Mizimovic (S) och Abir Al-Sahlani (C).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I ärendet behandlas 38 motionsyrkanden om valfrågor. Yrkandena rör frågor om valsedlar, valhemlighet, valsäkerhet och rösträkning, legitimationskrav vid röstning, valhemlighet för personer med synnedsättning eller annan funktionsnedsättning, valinformatörer, rösträtt och valbarhet, rösträttsålder, personval, skilda valdagar, objektiva jämförelser mellan partier, namn på valkretsar och valdeltagandet bland utlandssvenskar.

Utskottets överväganden

Valsedlar, valhemlighet, valsäkerhet och rösträkning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om valsedlar, valhemlighet, valsäkerhet och rösträkning.

Jämför reservation 1 (SD), 2 (L) och 3 (SD).

Motionerna

I motion 2018/19:100 av Angelika Bengtsson (SD) yrkande 2 föreslås att ett system med en gemensam valsedel för alla partier införs. Motionären anför att valsystemet i Sverige har fått en del kritik för att inte tillräckligt skydda väljarens valhemlighet. Att stå vid ett bord och öppet ta valsedlar från de olika partierna inskränker enligt motionären tanken med hemliga val eftersom personerna i omgivningen kan se vilka valsedlar man plockar med sig. Dessutom händer det att valsedlar försvinner eller göms undan. Vidare anför motionären att det ur miljösynpunkt är olämpligt att trycka mängder med valsedlar.

Även Jonas Millard m.fl. (SD) föreslår i kommittémotion 2018/19:122 yrkande 1 ett system med en gemensam valsedel. Motionärerna menar att mycket av dagens valfusk skulle kunna åtgärdas ganska enkelt genom att alla riksdagspartier delar på en gemensam valsedel. Vidare anför motionärerna att det också skulle vara bra med ett sådant system av miljöskäl.

I motion 2018/19:342 av Markus Wiechel (SD) yrkande 1 föreslås också ett system med en gemensam valsedel.

Rickard Nordin (C) föreslår i motion 2018/19:2551 ett system med utskrivbara valsedlar vid röstmottagningsställena. Motionären anför att ett sådant system skulle stärka valhemligheten liksom de demokratiska möjligheterna för små partier att ta sig in i valda församlingar samt minska den miljöbelastning som all valsedelshantering orsakar.

Angelika Bengtsson (SD) begär i motion 2018/19:100 yrkande 1 en översyn av valhemligheten vid val av valsedlar. Motionären anför att det inskränker tanken med hemliga val när man öppet ska ta valsedlar och personer i omgivningen kan se vilka valsedlar man tar.

Edward Riedl (M) föreslår i motion 2018/19:1877 en översyn om hur man i Sverige ytterligare kan stärka skyddet av de fria demokratiska valen. Motionären anför att det är positivt att riksdagen har beslutat om ett stärkt skydd för valhemligheten bl.a. genom att valsedlarna ska läggas ut på avskärmade platser. Vidare pekar motionären på vikten av åtgärder för att motverka yttre påverkan från t.ex. främmande makter.

I kommittémotion 2018/19:2588 Bengt Eliasson m.fl. (L) yrkande 9 föreslås att de nya reglerna om tillhandahållande av valsedlar utvärderas. Motionärerna anför att det nya regelverket, som innebär att valsedlar ska läggas ut i ett utrymme som är avskärmat för insyn, ökar riskerna för sabotage och manipulation.

I motion 2018/19:77 av Mikael Eskilander (SD) föreslås en översyn av hur valsystemet kan förbättras genom att använda ny teknik. Motionären anför att det i dag finns teknik som bör gå att använda för att snabba upp både röstningen och räkningen efter valen.

Jonas Millard m.fl. (SD) föreslår i kommittémotion 2018/19:122 yrkande 2 att möjligheten till maskinell avläsning av valsedlar utreds. Motionärerna anför att den nuvarande ordningen där valsedlarna räknas manuellt för hand framstår som föråldrat och framför allt osäkert. Motionärerna menar att ett system med maskinell avläsning av valsedlarna skulle vara betydligt säkrare.

I kommittémotion 2018/19:122 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkande 3 föreslås att det ska utredas om det behövs tydligare krav på id-kontroller vid valen. Motionärerna anför att det i dag är möjligt att rösta utan att legitimera sig, exempelvis genom att en annan person intygar den röstandes identitet. Motionärerna anser att kravet på att legitimera sig blir absolut. Vidare anför motionärerna att ett krav på absoluta id-kontroller skulle göra det möjligt att maskinellt pricka av de röstande i röstlängden. Motionärerna anser att man även bör utreda hur systemet med budröstning kan bli mer motståndskraftigt mot fusk och missbruk.

Markus Wiechel (SD) föreslår i motion 2018/19:342 yrkande 2 att rutinerna i samband med valrörelsen ses över.

I kommittémotion 2018/19:2588 av Bengt Eliasson m.fl. (L) föreslås åtgärder för ökad valsäkerhet (yrkande 7) och skärpta åtgärder mot familjeröstning (yrkande 8). Motionärerna anför att s.k. familjeröstning, där flera personer samtidigt ställer sig bakom valskärmen och tillsammans gör i ordning sina valkuvert i varandras åsyn, är ett utbrett fenomen trots att det formellt inte är tillåtet.

Daniel Bäckström (C) föreslår i motion 2018/19:2708 åtgärder som säkrar den enskildes möjligheter att rösta. Motionären anför att det förekommer felaktig avprickning i röstlängden och att ett sätt att undvika detta kan vara att väljaren får skriva sin namnteckning i röstlängden vid röstningstillfället.

Gällande ordning

Att riksdagen ska utses genom fria, hemliga och direkta val följer av grundlag, nämligen 3 kap. 1 § regeringsformen. Vallagen innehåller bestämmelser som syftar till att trygga genomförandet av fria och hemliga val. Bestämmelserna i vallagen avser själva röstningen och innebär att väljarens valhemlighet skyddas på samma sätt vid samtliga val.

I val- och röstningslokaler (röstmottagningsställen) ska det finnas ett lämpligt antal avskilda platser med valskärmar där väljarna kan rösta utan

insyn, enligt 8 kap. 1 § vallagen (2005:837). Väljaren ska göra i ordning sina röster bakom en valskärm. Rösten görs i ordning genom att valsedlarna läggs i valkuvert som försluts. Valkuverten lämnas därefter till röstmottagarna som efter kontroll lägger valkuverten i valurnan. Det framgår av 7 kap. 2 och 3 §§ samt 9 kap. 7 § vallagen.

Enligt 6 kap. 1 § vallagen används vid val följande slag av valsedlar:

1. valsedlar med parti- och valbeteckning
2. valsedlar med parti- och valbeteckning samt uppgifter om kandidater,
3. valsedlar med enbart valbeteckning.

Enligt 7 kap. 3 § andra stycket vallagen ska väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan göra i ordning sina röster, på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs. En sådan väljare får också anlita någon annan person som hjälper honom eller henne vid röstningen.

I 7 kap. 4 § vallagen anges att väljare som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller ålder inte själva kan ta sig till ett röstmottagningsställe får lämna sina valsedlar där genom bud.

Enligt 8 kap. 2 § vallagen ska det i anslutning till ett röstmottagningsställe ordnas en lämplig avskärmd plats där valsedlar kan läggas ut. Om en sådan plats inte kan anordnas i anslutning till röstmottagningsstället får den i stället ordnas inne i lokalen. Bestämmelsen fick sin nuvarande lydelse 2018 och tillämpas för första gången vid valet till Europaparlamentet 2019.

I 8 kap. 6 § vallagen anges att väljare som inte är kända för röstmottagarna ska legitimera sig eller på annat sätt styrka sin identitet. I förarbetena till bestämmelsen anges att identiteten kan styrkas genom legitimation eller på något annat tillförlitligt sätt, i praktiken genom att någon annan intygar förhållandet (prop. 2004/05:163 s. 75).

Propositionen Stärkt skydd för valhemligheten

I proposition 2017/18:286 Stärkt skydd för valhemligheten föreslogs bl.a. att det ska ställas krav på att den plats i, eller i anslutning till, en val- eller röstningslokal där valsedlar läggs ut ska vara avskärmd från insyn från andra väljare. I propositionen anfördes att frågan om att göra en större översyn av valsedelssystemet bereds inom Regeringskansliet (prop. 2017/18:286 s. 11).

Rapport från Valmyndigheten

Valmyndigheten fick i regleringsbrev 2018/01042/D i uppdrag av regeringen att senast den 1 mars 2019 lämna en erfarenhetsrapport från 2018 års val till riksdagen, kommun- och landstingsfullmäktige.

Valmyndigheten publicerade den 15 februari 2019 rapporten Erfarenheter från valen 2018.

I rapporten begär Valmyndigheten bl.a. att valsedelssystemet ses över i sin helhet, med sikte på ett förenklat, förbättrat och mindre sårbart system samt att användningen av neutrala valsedlar och ett system med tryck av en valsedel per val och person särskilt övervägs (s. 23 f.).

Valmyndigheten anför att den i erfarenhetsrapporter efter valen 2010 och 2014 och i remissvar har påtalat behovet av en översyn av valsedelssystemet. Valmyndigheten anser i rapporten att behovet av ett nytt valsedelssystem är både stort och brådskande. Ett nytt valsedelssystem med en betydligt mindre mängd valsedlar, både totalt och vad gäller olika typer av valsedlar, skulle enligt Valmyndigheten ta bort ett antal av de största sårbarheterna i valsystemet. Vidare anförts att det nuvarande valsedelssystemet orsakar problem som undergräver förtroendet för valet som helhet. Valmyndigheten förespråkar ett nytt valsedelssystem som fortfarande är pappersbaserat men som innebär färre tryckta valsedlar per person.

I rapporten anförts vidare att det nuvarande valsedelssystemet innebär att stora mängder valsedlar trycks till höga kostnader. Till 2018 års val trycktes totalt ca 673 miljoner valsedlar (namnvalsedlar, partivalsedlar och blanka valsedlar). Det motsvarar ca 83 valsedlar per röstberättigad. Den totala kostnaden för inköp av valsedelpapper, tryckning och emballage av valsedlar uppgick till drygt 28 miljoner kronor. Till det kommer kostnader för frakt. Valsedelssystemet i dess nuvarande utformning medför också enligt Valmyndigheten en stor miljöpåverkan i form av transporter, pappersförbrukning samt destruktion och återvinning.

Vidare anför Valmyndigheten att, med tanke på hur komplicerad beställningsprocessen i dag är för partierna med beställning av valsedlar, ändringar, makuleringar och omtryck, så skulle ett förändrat och förenklat valsedelssystem underlätta och bli mer enhetligt och rättvist för samtliga partier – stora som små. Det är också enligt Valmyndigheten viktigt att distributionen av valsedlar bör vara likvärdig för alla partier i det nya valsystemet. I en översyn av valsedelssystemet bör också faktorer som påverkar valsedlarna ingå, t.ex. vad som krävs för att ett parti kan delta i valet och skillnader mellan anmälda och inte anmälda kandidater.

I rapporten anförts också att ett alternativ kan vara ett valsedelssystem med neutrala valsedlar, dvs. valsedlar utan vare sig förtryckt partibeteckning eller förtryckta kandidater, där väljaren själv på anvisad plats fyller i en siffra för parti och eventuell personröst som motsvarar partier och kandidater som ställer upp i valet enligt en skriftlig förteckning. Ett sådant system används i dag i bl.a. Finland.

Valmyndigheten anför vidare i rapporten att ett system med neutrala valsedlar i stort löser problemet med bevarande av valhemligheten vid valsedelsställen och minskar otydligheten kring utläggning av valsedlar. Ett system med neutrala valsedlar skulle enligt rapporten även kunna leda till att röstningsprocessen blir enklare och likadan oavsett var och när väljaren röstar samt att partierna oavsett storlek kan få tydligare och mer lika förutsättningar. Ytterligare fördelar enligt rapporten är att neutrala valsedlar skulle förbättra

beredskapen för extra val och genomförande av omval eftersom tryckning och distribution av valsedlar är ett tidskrävande moment. Ett färre antal valsedlar och en möjlighet att återanvända redan tryckta valsedlar skulle också minska kostnader och miljöpåverkan.

I rapporten anförs också att risker för informationspåverkan och hot mot valets genomförande var en stor fråga inför 2018 års val, vilket det inte har varit tidigare (s. 10 f.). Omvärldsförändringar som initialt uppstod i samband med det amerikanska presidentvalet 2016 innebar att Sverige tidigt såg risker för att något liknande skulle kunna ske vid det svenska riksdagsvalet. Behovet av att skydda, organisera och förbereda sig mot detta gjorde att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) under hösten 2016 inledde ett projekt i syfte att skydda valets genomförande. Valmyndigheten har samarbetat med MSB i detta arbete.

Valmyndighetens arbete har framför allt bestått i att utbilda andra myndigheter i hur val genomförs för att de ska kunna förstå hot och risker, att samarbeta med andra säkerhetsmyndigheter och att utbilda medier om valet och risker för felaktiga rykten. Ur Valmyndighetens perspektiv handlade de största riskerna om felaktig information om valets genomförande och direkta hot mot valets genomförande. Valmyndigheten konstaterade tidigt, tillsammans med MSB, att det också kan handla om att antagonisterna vill försöka förstöra förtroendet för vårt valsystem och valets genomförande och därigenom förtroendet för vår demokrati.

I rapporten anförs vidare att en väl fungerande samverkan byggdes upp 2018 mellan MSB, Säkerhetspolisen, Polisen och Valmyndigheten. Under valets genomförande anser Valmyndigheten att man har varit väl rustad och fått ett stort stöd från dessa myndigheter. Samarbetet har fungerat utmärkt tack vare väl uppbyggda kommunikationskanaler och gemensamma scenariodiskussioner.

Valmyndigheten ser att det saknas en myndighet med ett övergripande och sammanhållande ansvar för valadministrationen vad gäller säkerhetsområdet. En sådan myndighet skulle ha ansvar för att analysera risker och hot i hela valkedjan och även att ställa krav och ge råd om lösningar. Som det är nu är avsaknaden av helhetsperspektiv en risk i sig. Valmyndigheten skulle med fördel kunna ta detta ansvar om resurser tillförs.

I rapporten begär Valmyndigheten ett flertal författningsändringar.

Tidigare behandling

I betänkande 2015/16:KU14 och 2017/18:KU18 avstyrkte utskottet motionsyrkanden om gemensamma valsedlar. Utskottet vidhöll sin tidigare uppfattning i frågan. Tidigare hade utskottet avstyrkt en motion om gemensamma valsedlar i betänkande 2013/14:KU22. Utskottet hänvisade till att det i betänkande 2013/14:KU16 gjorts bedömningen att en partibeteckning skulle få innehålla en partisymbol, vilket underlättar för väljare att ta rätt valsedel, och att riksdagen följde utskottet. Utskottet såg inte skäl att ställa sig

bakom ett tillkännagivande om en utredning av frågan. I betänkande 2015/16:KU14 avstyrkte utskottet även en motion om utskrivbara valsedlar i vallokaler. Sverigedemokraterna har i dessa betänkanden reserverat sig i frågan om gemensamma valsedlar.

Även hösten 2018 avstyrkte utskottet ett motionsyrkande om gemensamma valsedlar (bet. 2018/19:KU12). Utskottet ansåg inte att det fanns någon anledning för riksdagen att ta något initiativ i frågan om gemensamma valsedlar. Vidare noterade utskottet att frågan om att göra en större översyn av valsedelssystemet bereddes inom Regeringskansliet. Sverigedemokraterna reserverade sig.

I samma betänkande behandlade utskottet proposition 2017/18:286 Stärkt skydd för valhemligheten. I propositionen föreslogs bl.a. att 8 kap. 2 § vallagen skulle ändras så att det skulle ställas krav på att den plats i, eller i anslutning till, en val- eller röstningslokal där valsedlar läggs ut ska vara avskärmad från insyn av andra väljare. Utskottet ställde sig bakom regeringens förslag. Utskottet anförde bl.a. att det förutsatte att man med utgångspunkt från det krav som redan fanns i vallagen om att den plats där valsedlar kan läggas ut ska vara lämplig utformar avskärmningen på ett sådant sätt att risken för oordning eller sabotage minimeras. Vidare anförde utskottet att det förutsatte att regeringen noga följer tillämpningen av de nya reglerna. Sverigedemokraterna reserverade sig.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att både frågan om att göra en större översyn av valsedelssystemet och den erfarenhetsrapport från 2018 års val som Valmyndigheten har lämnat på uppdrag av regeringen för närvarande bereds inom Regeringskansliet. Beredningen bör inte föregripas och utskottet avstyrker därför motionsyrkandena.

Valhemlighet för personer med synnedsättning eller annan funktionsnedsättning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om valhemligheten för personer med synnedsättning eller annan funktionsnedsättning.

Jämför reservation 4 (L).

Motionerna

Edward Riedl (M) föreslår i motion 2018/19:997 att valhemligheten för personer med synnedsättning stärks. Motionären anför att det för personer med funktionsnedsättning såsom synskador inte finns tillräckliga hjälpmedel för att kunna genomföra ett val och samtidigt bevara valhemligheten, trots att

riksdagen 2015/16 riktade ett tillkännagivande till regeringen att så snart som möjligt och senast till valen 2022, ta fram en lösning som innebär att personer med synnedsättning ska kunna personrösta utan att behöva röja valhemligheten för någon.

I partimotion 2018/19:2053 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 5 föreslås att valhemligheten säkerställs för personer med funktionsnedsättning. Motionärerna anför att bristande tillgänglighet är diskriminerande och utgör ett hinder för att personer med funktionsnedsättning ska bli fullt delaktiga i demokratin. Det handlar bl.a. om vallokaler, om lokaler för politiska möten men också om politisk information. Insatser som färdtjänst, ledsagning och assistans måste enligt motionärerna ges också för politiskt engagemang.

Bengt Eliasson m.fl. (L) begär i kommittémotion 2018/19:2588 yrkande 10 åtgärder för att personer med synnedsättning ska kunna rösta med bibehållen valhemlighet. Vidare anför motionärerna att dessa personer saknar möjligheter att personrösta med bevarad full valhemlighet, eftersom de måste be en valarbetare att hjälpa till att kryssa på valsedeln.

Gällande ordning

I 4 kap. 20 § vallagen anges att varje kommun ska se till att det finns lämpliga lokaler som kan användas som vallokaler och som i fråga om lokalisering, tillgänglighet och öppethållande ger väljarna goda möjligheter att rösta.

Enligt 7 kap. 3 § andra stycket vallagen ska väljare som på grund av funktionsnedsättning eller liknande inte själva kan göra i ordning sina röster, på begäran få hjälp med detta av röstmottagarna i den utsträckning som behövs. En sådan väljare får också anlita någon annan person som hjälper honom eller henne vid röstningen. I 3 a § anges att väljare som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller ålder inte själva kan ta sig till ett röstmottagningsställe får om de begär det lämna sina valsedlar till ambulerande röstmottagare.

Vidare gäller enligt 7 kap. 4 § första stycket vallagen att väljare som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller ålder inte själva kan ta sig till ett röstmottagningsställe får lämna sina valsedlar där genom bud.

I 40 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) anges det att sekretess gäller för uppgift om hur en väljare har röstat vid val enligt vallagen och som

- framkommit då biträde lämnats åt väljaren vid röstningen, eller
- framgår av innehållet i ett avgivet valkuvert som inte har öppnats för rösträkning enligt bestämmelserna i 11 och 12 kap. samma lag.

Enligt 8 § samma kapitel inskränker den tystnadsplikt som följer av bl.a. 40 kap. 1 § rätten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 1 och 2 §§ yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter.

Propositionen Stärkt skydd för valhemligheten

I proposition 2017/18:286 Stärkt skydd för valhemligheten anförs att frågan om personer med synnedsättnings skydd för valhemligheten bereds inom Regeringskansliet.

Tidigare behandling

Våren 2016 föreslog utskottet ett tillkännagivande till regeringen om valhemligheten för personer med synnedsättnings personröster (bet. 2015/16:KU14). Utskottet framhöll att den demokratiska resan mot full tillgänglighet för att rösta måste fortsätta. Ett problem var att personer med synnedsättning inte kunde rösta i vallokaler utan hjälp. För att dessa personer ska kunna personrösta på en kandidat måste de be om hjälp med att markera sitt val på valsedel. Därmed tvingas de röja sin valhemlighet för den som hjälper till, låt vara att röstmottagare har tystnadsplikt. Detta förhållande borde enligt utskottet ändras så att personer med synnedsättning ska kunna personrösta utan att tvingas röja valhemligheten för någon. Ambitionen borde vara att en fullgod lösning ska finnas på plats så snart som möjligt dock senast inför 2022 års allmänna val. Vidare anförde utskottet att självklart måste även personer med synnedsättning i vårt land kunna personrösta med bibehållen och fullständig valhemlighet och således utan att behöva be om hjälp. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2015/16:205).

Utskottet hade tidigare behandlat frågor om valhemlighet och möjligheten för personer med synnedsättning att rösta våren 2011 (bet. 2010/11:KU28). Utskottet gjorde bedömningen att ett framtida system med ett elektroniskt röstningsförfarande skulle kunna undanröja svårigheter för personer med synnedsättning att rösta med bibehållen rösthemlighet. I avvaktan på att möjligheten att införa ett elektroniskt röstningsförfarande i val- och röstningslokaler skulle utredas, utgick utskottet från att möjligheterna att ytterligare underlätta för personer med synnedsättning att utöva sin rösträtt skulle beaktas fortlöpande. Utskottet avstyrkte då aktuella motioner.

I betänkande 2007/08:KU18 underströk utskottet bl.a. vikten av att alla kan rösta på ett värdigt sätt utan att valhemligheten röjs. Vidare anförde utskottet att det framgick av Valmyndighetens rapport om valet 2006 att åtgärder hade vidtagits för att underlätta för väljare med nedsatt syn. Utskottet förklarade sig utgå från att möjligheterna att ytterligare underlätta för personer med funktionsnedsättning att utöva sin rösträtt beaktas fortlöpande. Mot denna bakgrund avstyrktes de då aktuella motionerna om möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att delta i val.

Utskottet uttalade i betänkande 2005/06:KU9 Ny vallag i fråga om punktskrift på valsedlar att det i avvaktan på tekniska möjligheter att garantera att väljare med funktionsnedsättning alltid kan rösta utan insyn, var förslaget i propositionen om förstärkt skydd för valhemligheten väl avvägt. Förslaget innebar i den delen en uttrycklig bestämmelse i den dåvarande sekretesslagen (1980:100) som klargjorde att sekretess gällde för uppgift om hur en väljare

har röstat, om uppgiften framkommit då en valfunktionär har lämnat biträde åt väljaren vid röstning eller om uppgiften framgår av innehållet i ett avgivet valkuvert som inte har lagts ned i en valurna och som därmed efter ett val kan avslöja hur en viss väljare har röstat. Meddelarfrihet skulle inte gälla i dessa avseenden.

Åtgärder med anledning av riksdagens skrivelser till regeringen

I skrivelse 2017/18:75 Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2017 anförde regeringen med anledning av riksdagens tillkännagivande (se ovan) att den som ett led i arbetet bl.a. haft ett möte med Synskadades Riksförbund då olika alternativ diskuterats för att förbättra förutsättningarna för personer med synnedsättning att personrösta självständigt med t.ex. hjälpmedel eller digital teknik. Regeringen har i propositionen Snabbare omval (prop. 2017/18:38) ansett att frågan om att vidta åtgärder för att ytterligare stärka valhemligheten bör övervägas ytterligare. Regeringen angav i skrivelsen att den hade för avsikt att under 2018 tillsätta en utredning som bl.a. skulle ges i uppdrag att utreda hur personer med synnedsättning kan ges förutsättningar att personrösta utan att tvingas röja valhemligheten för någon. Regeringen angav också att tillkännagivandet inte var slutbehandlat.

I motsvarande skrivelse om åtgärder under 2018 anges att det är regeringens avsikt att så snart som möjligt under 2019 tillsätta en utredning som bl.a. ges i uppdrag att utreda hur personer med synnedsättning kan ges förutsättningar att personrösta utan att tvingas röja valhemligheten för någon (skr. 2018/19:75). Regeringen anger också att tillkännagivandet inte är slutbehandlat.

Valmyndighetens rapport

Valmyndigheten anser i sin rapport Erfarenheter från valen 2018 att en översyn av valedelssystemet även är en viktig fråga ur ett tillgänglighetsperspektiv (s. 23). Valmyndigheten har exempelvis vid tidigare val mötts av kritik för att det röstningsmaterial på blindskrift som myndigheten producerar endast innehåller partivaledlar och inte namnvaledlar. Därmed har väljare med synnedsättning inte kunnat personrösta utan att ta hjälp av någon annan. Med nuvarande system är det praktiskt omöjligt att producera motsvarande material för alla namnvaledlar. Efter valet har Valmyndigheten haft ett möte med organisationen DHR (delaktighet, handlingskraft och rörelsefrihet) som påtalade behovet av att öka tillgängligheten för alla till valen. Den viktigaste frågan som lyftes var valedlarnas tillgänglighet.

Utskottets ställningstagande

Enligt vallagen ska kommunerna se till att det finns lämpliga lokaler som bl.a. i fråga om tillgänglighet ger väljarna goda möjligheter att rösta. För bl.a. personer med funktionsnedsättning finns också möjlighet att lämna sina röster

till ambulerande röstmottagare eller genom bud. När det gäller möjligheterna för personer med synnedsättning att rösta med bibehållen valhemlighet noterar utskottet att frågan bereds inom Regeringskansliet. Utskottet anser mot denna bakgrund att det inte finns skäl för riksdagen att ta något initiativ i fråga om möjligheterna för personer med synnedsättning eller annan funktionsnedsättning att rösta. Motionsyrkandena avstyrks.

Valinformatörer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om valinformatörer.
Jämför reservation 5 (SD).

Motionen

I motion 2018/19:31 av Robert Stenkvist och Michael Rubbestad (båda SD) föreslås att det införs nationella riktlinjer avseende utbildning och kontroll av kommunala s.k. valinformatörer. Motionärerna anför att flera kommuner anställer s.k. valinformatörer inför riksdagsvalen för att höja valdeltagandet i grupper där valdeltagandet är lågt. Vidare anför motionärerna att en kommunal valinformatör kan ha varit inblandad i ett försök att sälja röster.

Bakgrund

På Sveriges Kommuner och Landstings webbplats anges att valinformatörer är lokalt etablerade personer som rekryteras och utbildas av kommuner för att informera opolitiskt om hur valet går till. De är tänkta att representera en så stor mångfald som möjligt vad gäller bakgrund, ålder och kön för att kunna kommunicera med en bred allmänhet. Flera kommuner som Botkyrka, Bengtsfors, Södertälje och Malmö har arbetat, eller kommer att arbeta med, informatörer i samband med valen. Botkyrka kommun började t.ex. redan 2002 och har därmed lång erfarenhet. Många gånger genomför man satsningarna i samarbete med föreningslivet, men det kan också vara föreningslivet som tar egna initiativ.

Gällande ordning m.m.

I 3 kap. 1 § vallagen anges att det ska finnas en central valmyndighet som har det övergripande ansvaret för frågor om val. Enligt 3 kap. 2 § är länsstyrelsen regional valmyndighet med ansvar i länet för frågor om val och för utbildning av valnämnderna. I varje kommun ska enligt 3 kap. 3 § finnas en valnämnd, som är lokal valmyndighet med ansvar i kommunen för frågor om val.

I förarbetena till vallagen anfördes att ett lågt valdeltagande riskerar att urholka den representativa demokratins legitimitet (prop. 2004/05:163 s. 104).

Ett ökat valdeltagande är därför viktigt för att de valda församlingarna ska kunna göra anspråk på att företräda folkviljan och för att medborgarna ska vara delaktiga i de olika samhällsfrågorna. Regeringen anförde vidare i propositionen att den hade redovisat sin syn på Valmyndighetens roll i den s.k. demokratipropositionen (prop. 2001/02:80). Som framgår där är det regeringens uppfattning att en valmyndighet endast ska genomföra åtgärder som kan upplevas som opartiska och sakliga. En valmyndighet får aldrig riskera att bli försatt i en situation där väljarna kan få uppfattningen att myndigheten har gjort ett politiskt ställningstagande eller på annat sätt försöker påverka väljarna i deras val. En valmyndighet bör därför inte agera t.ex. genom utbildnings- eller folkbildningsverksamhet i demokratifrågor utöver den utbildning som sker av valfunktionärer.

Vidare anfördes i propositionen att vad som sagts inte utesluter att en valmyndighet har en viktig funktion när det gäller att sakligt och opartiskt informera väljarna om de allmänna valen. Detta kan bidra till att väljare använder sin rösträtt. Den informativa verksamheten kan handla om hur den representativa demokratin fungerar och att de fria och allmänna valen är en del av denna. Den kan också handla om att beskriva och förklara de administrativa rutinerna kring valen, t.ex. personvalet. Denna informationsuppgift gäller självklart inte bara för den centrala valmyndigheten utan för alla delar av valadministrationen – inte minst när kommunerna får en viktig funktion att fylla på detta område.

Vidare anfördes i propositionen att det i vallagen inte behövs någon uttrycklig bestämmelse om den centrala valmyndighetens informationsansvar. Det följer av allmänna principer att en myndighet på lämpligt sätt ska informera allmänheten och andra berörda om verksamheten inom dess ansvarsområde

Utskottets ställningstagande

En viktig funktion för valmyndigheterna är att informera väljarna om de allmänna valen. En förutsättning är att informationen är saklig och opartisk. Även kommunerna kan ha en viktig roll att lämna information om valen. Utskottet finner dock inte skäl för riksdagen att ta något initiativ för att reglera på vilket sätt de lokala valmyndigheterna inom kommunerna lämnar information om de allmänna valen. Motionsyrkandet avstyrks.

Rösträtt och valbarhet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om rösträtt och valbarhet.
Jämför reservation 6 (V).

Motionerna

I kommittémotion 2018/19:187 av Mia Sydow Mölleby m.fl. (V) yrkande 1 föreslås att rösträtten till riksdagen ska följa rösträtten i kommunalvalen. Motionärerna anför att det i dag finns många människor som är permanent bosatta i Sverige och som enbart har möjlighet att påverka sin vardag genom demokratiska val till kommun- och landstingsfullmäktige. De invånare som i dag nekas att utöva en demokratisk påverkan i folkomröstningar, riksdagsval och EU-parlamentsval är bl.a. de som kommit till Sverige som flyktingar, som är makar till svenska medborgare eller som invandrat till Sverige för att exempelvis studera eller arbeta. Dessa personer bör enligt motionärerna ges rösträtt även i riksdagsvalen, valen till Europaparlamentet och i folkomröstningar.

Jan Ericson m.fl. (M) föreslår i motion 2018/19:1820 att rösträtt och valbarhet i allmänna val bör kopplas till medborgarskapet. Motionärerna anför att det är fel att ge människor rättighet att rösta om de inte förvärvat kunskap om det svenska språket eller om det svenska samhället, och att samma sak gäller för valbarheten. Motionärerna anser att såväl rösträtt som valbarhet i samtliga allmänna val, dvs. riksdagsval, landstingsval och kommunalval, ska kopplas till det svenska medborgarskapet.

Gällande ordning

Enligt 3 kap. 4 § första stycket regeringsformen har varje svensk medborgare som är eller någon gång har varit bosatt i riket och har fyllt 18 år rösträtt vid val till riksdagen. Endast den som uppfyller villkoren för rösträtt kan vara ledamot av riksdagen eller ersättare för en ledamot. Frågan om någon har rösträtt avgörs, enligt tredje stycket i samma paragraf, på grundval av en röstlängd som upprättas före valet.

I 1 kap. 4 § vallagen (2005:837) anges att den som har rösträtt vid val till riksdagen också har rösträtt vid val till Europaparlamentet. Medborgare i någon av Europeiska unionens medlemsstater (unionsmedborgare) som har rösträtt vid val till landstings- och kommunfullmäktige och som vid val till Europaparlamentet inte röstar i någon annan medlemsstat i Europeiska unionen, har rösträtt vid ett sådant val i Sverige. I 5 § anges att var och en som har rösträtt enligt 4 § är valbar till Europaparlamentet. En unionsmedborgare som inte är svensk medborgare är dock valbar endast under den ytterligare

förutsättningen att han eller hon i sin hemstat inte förlorat sin valbarhet vid val till Europaparlamentet.

Enligt 5 § folkomröstningslagen (1979:369) har den som är röstberättigad vid val till riksdagen rösträtt vid folkomröstning.

Enligt 1 kap. 7 § kommunallagen (2017:725) tillkommer rösträtt vid val av ledamöter och ersättare i kommunfullmäktige den som är folkbokförd i kommunen, senast på valdagen fyller 18 år och är svensk medborgare eller annan unionsmedborgare, är medborgare i Island eller Norge, eller varit folkbokförd i Sverige tre år i följd före valdagen. Rösträtt har också unionsmedborgare som är bosatta i kommunen men som, enligt 5 § andra stycket folkbokföringslagen (1991:481), inte ska folkbokföras där.

Enligt 1 kap. 8 § kommunallagen tillkommer rösträtt vid val av ledamöter och ersättare i landstingsfullmäktige den som är röstberättigad vid val av ledamöter och ersättare i kommunfullmäktige i en kommun inom landstinget. Enligt 9 § i samma kapitel avgörs frågor om rösträtt enligt 7 och 8 §§ på grundval av en röstlängd som upprättas före valet.

Enligt 4 kap. 3 § kommunallagen väljs ledamöter och ersättare i fullmäktige bland dem som har rösträtt enligt 1 kap. 7 och 8 §§.

Av 5 § lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar framgår att rösträtten vid kommunala folkomröstningar överensstämmer med den vid val till kommunfullmäktige. Rösträtt vid folkomröstning i en kommun har också en unionsmedborgare som är bosatt i kommunen men som, enligt 5 § andra stycket folkbokföringslagen, inte ska folkbokföras där.

Rösträtt vid en folkomröstning i ett landsting har den som har rösträtt vid folkomröstning i en kommun inom landstinget.

Grundlagsutredningen har övervägt frågor om rösträtt och valbarhet i riksdagsval och val till Europaparlamentet. Utredningen gjorde bedömningen att sambandet mellan rösträttsålder och myndighetsålder inte borde brytas. Utredningen föreslog därför ingen ändring när det gäller rösträtt och valbarhet i riksdagsval och val till Europaparlamentet (SOU 2008:125 s. 192).

Rapport från Valmyndigheten

I Valmyndighetens rapport Erfarenheter från valen 2018 föreslås att det regleras i författning att de unionsmedborgare som är bosatta i en kommun men inte ska folkbokföras där, själva måste anmäla sig för att få rösträtt och vara valbara (s. 20). Ett sådant förfarande skulle enligt rapporten öka tydligheten för de aktuella EU-medborgarna och innebära att Valmyndigheten inte behöver lägga stora resurser på att söka efter nödvändiga uppgifter.

Tidigare behandling

Våren 2010 pekade utskottet på att det hade ingått i Grundlagsutredningens uppdrag att överväga om det fanns anledning att ändra de kriterier som gäller för bl.a. rösträtt i riksdagsval och val till Europaparlamentet (bet.

2009/10:KU19). Grundlagsutredningen hänvisade till att dubbelt medborgarskap nu godtas fullt ut och ansåg att ett av de påtalade problem som man avsett att lösa med boenderösträtt nu torde ha fått sin lösning. Utskottet gjorde inte någon annan bedömning och avstyrkte följaktligen de då aktuella motionsyrkandena.

Utskottet behandlade en motion om att endast personer med enbart svenskt medborgarskap skulle kunna vara valbara till riksdagen i betänkande 2011/12:KU15. Utskottet fann inte skäl att förordna en översyn av frågan om ytterligare behörighetsvillkor för statsråd och ledamöter i riksdagen. Utskottet vidhöll därmed sitt tidigare ställningstagande och avstyrkte motionerna. Sverigedemokraterna reserverade sig. .

Vid sin behandling våren 2012 av yrkanden om rösträttens anknytning till medborgarskap vidhöll utskottet sin tidigare uppfattning när det gäller sambandet mellan medborgarskap och rösträtt samt såg inte skäl att överväga andra förändringar som gäller rösträttens anknytning till medborgarskap (bet. 2011/12:KU3). Sverigedemokraterna reserverade sig även då.

I betänkande 2015/16:KU13 vidhöll utskottet sin tidigare uppfattning om sambandet mellan medborgarskap och rösträtt, och avstyrkte de då aktuella motionsyrkandena. Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet reserverade sig.

Utskottet ansåg i betänkande 2016/17:KU22 att det inte fanns skäl för någon förändring av villkoren för valbarhet till riksdagen eller till landstings- och kommunfullmäktige. Sverigedemokraterna reserverade sig. I samma betänkande avstyrktes i förenklad ordning motioner om rösträtt och medborgarskap.

Våren 2018 avstyrkte utskottet återigen motioner om rösträtt och valbarhet (bet. 2017/18:KU35). Utskottet fann inte skäl för någon förändring av villkoren för rösträtt och valbarhet till riksdagen eller till landstings- och kommunfullmäktige. Sverigedemokraterna reserverade sig.

Utskottets ställningstagande

Utskottet finner liksom tidigare inte skäl för någon förändring av villkoren för rösträtt och valbarhet och avstyrker därför motionsyrkandena.

Rösträttsålder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om rösträtt från det kalenderår man fyller 18 år och om försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år.

Jämför reservation 7 (C, V) och 8 (V).

Motionerna

Mia Sydow Mölleby m.fl. (V) föreslår i kommittémotion 2018/19:187 dels att vallagen ändras så att rösträtten gäller fr.o.m. det år den enskilde fyller 18 år (yrkande 2), dels att det införs en försöksverksamhet, i en eller flera kommuner, med sänkt rösträttsålder till 16 år vid val till kommunfullmäktige (yrkande 3). Motionärerna anför att åldern för rösträtt i dag sammanfaller med myndighetsåldern. Röstberättigad är den som senast på valdagen fyller 18 år. Det innebär att alla som tillhör samma årskull inte alltid får rösta i samma val. De som fyller 18 år efter valdagen har inte rösträtt i valet utan måste vänta ytterligare fyra år tills nästa ordinarie val. Vidare anför motionärerna att valdeltagandet är lägre bland förstagångsväljare än i resten av befolkningen och att den politiska informationen som kan ges till gymnasieskolans elever under valrörelsen av ungdomsförbund och partier därför är värdefull. Men effekten av informationen försvagas när en del av eleverna måste vänta ytterligare fyra år innan de får rösta. Motionärerna anför också att en sänkt rösträttsålder kan vitalisera demokratin och ger fler möjlighet att vara aktiva i demokratin. Ungdomsorganisationer, forskare, myndigheter och flera statliga utredningar, senast 2014 års demokratiutredning (SOU 2016:5), har föreslagit sänkt rösträttsålder.

I motion 2018/19:525 av Robert Hannah (L) föreslås en försöksverksamhet med rösträtt från 16 års ålder i 2026 års kommunalval i de kommuner som vill vara en del av en sådan försöksverksamhet. Motionären hänvisar till att Demokratiutredningen i betänkande SOU 2016:5 föreslog ett försök med rösträtt från 16 års ålder vid kommunalvalen.

Kerstin Lundgren (C) föreslår i motion 2018/19:2351 att rösträttsåldern vid kommunalval sänks till 16 år fr.o.m. kommunalvalen 2022. Motionären hänvisar till Demokratiutredningens förslag. Motionären menar också att kommunerna ska ges möjlighet att bestämma en lägre rösträttsålder vid kommunala folkomröstningar.

Peter Helander och Magnus Ek (båda C) föreslår i motion 2018/19:2531 att rösträtten vid allmänna val ska omfatta alla som fyller 18 år under det kalenderår ett val hålls. Motionärerna anför att dagens system gör att en stor del av en årskull inte får rösta på valdagen med konsekvensen att man får vänta i flera år på att rösta för första gången. Eftersom forskning visar att benägenheten att rösta sjunker åren efter 18-årsdagen är det viktigt för den

demokratiska förankringen och valdeltagandet att alla i en årskull får rösta, anser motionärerna.

Gällande ordning

I dag måste man ha fyllt 18 år senast på valdagen för att få rösta. Det gäller vid alla val och vid kommunala folkomröstningar.

Enligt 3 kap. 4 § första stycket regeringsformen har varje svensk medborgare som är eller någon gång har varit bosatt i riket och har fyllt 18 år rösträtt vid val till riksdagen. Den som har rösträtt vid val till riksdagen har rösträtt också vid val till Europaparlamentet enligt 1 kap. 4 § vallagen (2005:837). När det gäller de kommunala valen regleras rösträttsåldern i 1 kap. 7 § kommunallagen (2017:725) och när det gäller kommunala folkomröstningar i 5 § lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar.

Demokratiutredningen 2014

2014 års Demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande, även kallad Demokratiutredningen, föreslår i sitt betänkande Låt fler forma framtiden! (SOU 2016:5) en försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år vid valen till kommunfullmäktige 2018 och 2022. Enligt förslaget ska försöksverksamheten genomföras i kommuner som ansöker till regeringen om detta, och därefter ska den följas upp och utvärderas. En sänkning av rösträttsåldern till 16 år innebär enligt utredningen att genomsnittsåldern för förstagångsväljare blir 18 år, jämfört med nuvarande 20 år. Det skulle innebära ett incitament för unga att intressera sig för den lokala politiken och därmed motivera fler att vilja ta ett förtroendeuppdrag. Genom att rösträttsåldern infaller då en person fortfarande går i skolan ökar också samhällets möjligheter att påverka ett röstningsbeteende på längre sikt. Samtidigt ger det skolan ett konkret tillfälle att undervisa om demokratifrågor. En försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder är dessutom, anför utredningen, i linje med det nationella målet för ungdomspolitiken som innebär att unga ska ha inflytande över samhällsutvecklingen. Försöksverksamheten ska enbart gälla kommunala val och folkomröstningar, i vilka flera frågor som direkt berör ungas vardag avgörs. När det gäller val till riksdagen anser utredningen att det är viktigt att rösträtten även fortsättningsvis är knuten till myndighetsåldern.

Demokratiutredningen överlämnade sitt betänkande den 18 januari 2016. Betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

Budgetpropositionen för 2019

I budgetpropositionen för 2019 anges om ungdomspolitiken att målet för alla statliga beslut och insatser som berör ungdomar mellan 13 och 25 år är att alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen (prop. 2018/19:1 utg.omr. 17 s. 130).

I propositionen anfördes att flera åtgärder har genomförts i arbetet för ett högt och mer jämlikt valdeltagande i de allmänna valen 2018 (prop. 2018/19:1 utg.omr. 1 s. 46). Utgångspunkten i arbetet har varit att öka medvetenheten om rösträttens betydelse samt intresset för, och deltagandet i, valet 2018. Insatserna har främst riktats mot grupper av röstberättigade med lågt deltagande i tidigare val, såsom unga, utrikes födda och personer med funktionsnedsättning samt mot socioekonomiskt svaga områden.

Tidigare behandling

Motioner om rösträttsålder behandlades av utskottet våren 2012 (bet. 2011/12:KU3); senare under samma valperiod behandlades motsvarande yrkanden i förenklad ordning. Vid sin behandling av motionerna våren 2012 noterade utskottet att Grundlagsutredningen gjort bedömningen att sambandet mellan rösträttsålder och myndighetsålder inte bör brytas. Utskottet vidhöll sin tidigare uppfattning när det gäller 18-årsgränsen för rösträtt. Vänsterpartiet reserverade sig.

Även i betänkande 2015/16:KU13 behandlades motionsyrkanden om en ändrad rösträttsålder. Utskottet noterade att Demokratiutredningen föreslagit en försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder i kommunala val och folkomröstningar, och att det förslaget var under beredning. Yrkanden om att en försöksverksamhet skulle övervägas och om en sänkning på prov av rösträttsåldern till 16 år fick därför anses helt eller delvis tillgodosedda när det gäller kommunala val och folkomröstningar. Utskottet ansåg att den fortsatta beredningen av Demokratiutredningens förslag borde avvaktas. I övrigt vidhöll utskottet sin tidigare uppfattning när det gällde 18-årsgränsen för rösträtt. Vänsterpartiet reserverade sig.

I betänkande 2016/17:KU22 anförde utskottet att beredningen av Demokratiutredningens betänkande inte borde föregripas och avstyrkte därför motionsyrkanden om försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år. Vänsterpartiet reserverade sig. I samma betänkande avstyrktes i förenklad ordning motionsyrkanden om 18-årsgränsen för rösträtt.

Våren 2018 avstyrkte utskottet motioner om 18-årsgränsen för rösträtt och om rösträtt från 16 års ålder i kommunalval (bet. 2017/18:KU35). Utskottet vidhöll sin tidigare uppfattning. Centerpartiet och Vänsterpartiet reserverade sig.

Utskottets ställningstagande

Demokratiutredningens betänkande bereds inom Regeringskansliet, och utskottet anser liksom tidigare att beredningen inte bör föregripas. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandena om sänkt rösträttsålder till 16 år. Utskottet anser inte heller att det i övrigt finns skäl att ta något initiativ när det gäller rösträttsåldern. Motionsyrkandena avstyrks.

Personval

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om personval.
Jämför reservation 9 (L).

Motionerna

I motion 2018/19:493 av Robert Hannah (L) föreslås att personvalsspärrarna avskaffas i valen till riksdagen (yrkande 1), kommunfullmäktige (yrkande 2), landstingsfullmäktige (yrkande 3) och regionfullmäktige (yrkande 4). Motionären anför att partiernas makt fortfarande är alltför omfattande och att systemet för personval därför bör ses över.

Boriana Åberg (M) föreslår i motion 2018/19:1017 yrkande 2 i denna del att personvalet stärks. Motionären anför att de flesta medborgare sannolikt inte vet vem som representerar dem i riksdagen och att detta skulle kunna åtgärdas genom ett väsentligt starkare inslag av personval.

I motion 2018/19:1922 av Johanna Jönsson (C) föreslås att man utreder ett införande av enmansvalkretsar eller fullt personval vid val till riksdagen. Motionären anför att det är ett demokratiskt problem att riksdagsledamöterna har en så svag ställning i förhållande till sitt parti och att det borde vara väljarens önskan om företrädare som står över partiernas val av kandidater.

Bengt Eliasson m.fl. (L) föreslår i kommittémotion 2018/19:2588 yrkande 6 en översyn av personvalssystemet. Motionärerna anför att personvalssystemet har funnits i 20 år, och att tiden är mogen att göra en bredare översyn. Utgångspunkten ska enligt motionärerna vara att personvalssystemet ska behållas, men översynen bör i övrigt göras förutsättningslöst. Några tänkbara alternativ som skulle kunna prövas i en sådan utredning skulle kunna vara att sänka procentspärren för personkryss eller att ge väljaren möjligheten att lämna flera personröster.

Gällande ordning

Enligt 3 kap. 1 § regeringsformen utses riksdagen genom fria, hemliga och direkta val. Vid ett sådant val genomförs röstning på parti med möjlighet för väljarna att lämna särskild personröst. Grundlagsregleringen gäller endast val till riksdagen, men principen regleringen ger uttryck för gäller även för övriga allmänna val (prop. 1993/94:115 s. 11).

Personvalsmodellen påverkar inte mandatfördelningen mellan partierna utan endast platsfördelningen inom ett parti. Syftet med personvalsinslaget är dels att väljarna ska ges bättre möjlighet att påverka vilka som ska representera dem, dels att förstärka kontakterna mellan väljare och valda. För att göra en avvägning mellan partiernas och väljarnas inflytande över vilka kandidater som ska bli valda på de mandat som partiet har vunnit i valkretsen har det

införts en spärr för personrösterna. I riksdagsvalet gäller att personrösterna ska motsvara minst 5 procent av partiets röster i valkretsen.

Bestämmelser om hur ledamöter ska utses finns i 14 kap. vallagen. Enligt 9 § första stycket ska ordningen mellan kandidaterna, när det gäller riksdagsvalet, i första hand bestämmas på grundval av storleken på varje kandidats personliga röstetal. Personligt röstetal ska fastställas bara för en kandidat som fått särskilda personröster som motsvarar minst 5 procent av partiets röstetal i valkretsen. Kan inte ett tillräckligt stort antal ledamöter utses på grundval av ett personligt röstetal ska ordningsföljden mellan återstående kandidater bestämmas genom att jämförelsetal beräknas på ett sätt som närmare anges i 10 §. I 11 § finns bestämmelser om dubbelvalsavveckling vid riksdagsval. Där framgår bl.a. att kandidater som har fått mandat i fler än en valkrets eller för mer än ett parti ska tillträda det mandat för vilket deras personliga röstetal är störst i förhållande till antalet röster för partiet.

Vad gäller val till landstings- och kommunfullmäktige gäller enligt 14 kap. 13 § vallagen att personligt röstetal ska fastställas bara för kandidater som fått särskilda personröster motsvarande minst 5 procent av det antal röster som partiet fått i valkretsen, dock minst

1. vid val till landstingsfullmäktige: 100 röster
2. vid val till kommunfullmäktige: 50 röster.

Grundlagsutredningen

Grundlagsutredningen konstaterade (SOU 2008:125 s. 165 f.) att personvalsdeltagandet successivt minskat sedan möjligheten att lämna en särskild personröst infördes. Även det genomslag som personvalet fått när det gäller vilka kandidater som valts är begränsat. Enligt betänkandet har Grundlagsutredningen mot den bakgrunden ingående diskuterat olika förändringar som rör personvalet. I diskussionerna har anförts att spärrnivåerna bör sänkas alternativt att några spärrar över huvud taget inte bör finnas. Även möjligheten för väljarna att förfoga över mer än en personröst har diskuterats. Vidare har framförts att det också borde finnas en möjlighet för väljarna att på valsedeln kunna markera sitt stöd för partiets rangordning. Ytterligare alternativ till förändring har förts fram. Det har samtidigt också hävdats att det finns anledning att helt ta bort personvalsinslaget i valsystemet. Grundlagsutredningen bestämde sig slutligen för att föreslå att spärren för personrösterna i riksdagsvalet skulle sänkas från 8 till 5 procent. Det förslaget genomfördes 2011 (prop. 2009/10:80, bet. 2010/11:KU4, rskr. 2010/11:21–22).

Tidigare behandling

Våren 2010 avstyrkte utskottet motionsyrkanden om andra spärrgränser och om att ta bort spärrgränser för personvalen med hänvisning till att

Grundlagsutredningen nyligen utrett frågan och att dess förslag förts vidare av regeringen (bet. 2009/10:KU19).

Våren 2012 vidhöll utskottet sin tidigare uppfattning när det gällde spärigränser för personval (bet. 2010/11:KU3). Med hänvisning till att frågor om personval har övervägts i Grundlagsutredningen och att utredningens överväganden om spärigränser nyligen medfört en lagändring såg utskottet inte heller i övrigt anledning till en översyn av personvalet.

I betänkande 2015/16:KU13 vidhöll utskottet sin tidigare uppfattning och avstyrkte därför de aktuella motionsyrkandena. Moderaterna, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna lämnade ett gemensamt särskilt yttrande. Därefter har utskottet i förenklad ordning avstyrkt motsvarande motionsyrkanden (bet. 2016/17:KU22).

Även våren 2018 avstyrkte utskottet motsvarande motionsyrkanden och vidhöll sin tidigare inställning (bet. 2017/18:KU35). Moderaterna, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna lämnade ett gemensamt särskilt yttrande.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser liksom tidigare att det inte finns skäl för riksdagen att ta något initiativ till att ändra bestämmelserna om personval. Motionsyrkandena avstyrks.

Skilda valdagar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om skilda valdagar.

Jämför reservation 10 (L).

Motionerna

I motion 2018/19:962 av Hans Rothenberg (M) föreslås att valen till riksdag, kommunfullmäktige och landstingsfullmäktige ska hållas på skilda dagar. Motionären anför att systemet med en gemensam valdag medför att de lokala frågorna hamnar i skuggan av rikspolitiken och att väljarna därför ofta saknar kunskap om partiernas lokala profil när de röstar i kommun- och landstingsvalen. Vidare anför motionären att det är mer motiverat att särskilja riksdagsvalet från de övriga valen när de allmänna valen sedan 1994 genomförs med fyraårsintervaller.

Boriana Åberg (M) föreslår i motion 2018/19:1017 yrkande 2 i denna del att det införs skilda valdagar. Motionären anför att man fram till 1970-talet hade man skilda valdagar för val till riksdagen, kommuner och landsting. Att ha skilda valdagar skapar enligt motionären ett större engagemang för lokala och regionala frågor som annars riskerar att försvinna i den nationella

valrörelsen. Vidare anför motionären att demokratin vitaliseras genom skilda valdagar.

I kommittémotion 2018/19:2588 av Bengt Eliasson m.fl. (L) yrkande 5 föreslås också skilda valdagar. Motionärerna anför att Sverige är ett av de länder bland världens demokratier där det går längst tid mellan de allmänna valen. Vidare anför motionärerna att den lokala politiken, där exempelvis inriktningen av en väsentlig del av den offentliga välfärdspolitiken beslutas, kommer i skymundan av rikspolitiken. Motionärerna menar att det bästa vore att återgå till skilda valdagar.

Gällande ordning

Enligt 3 kap. 3 § regeringsformen hålls ordinarie val till riksdagen vart fjärde år. Ordinarie val till riksdagen hålls enligt 2 kap. 2 § riksdagsordningen i september. Valdag ska vara den andra söndagen i september, enligt 1 kap. 3 § första stycket vallagen. Ordinarie val till riksdagen samt ordinarie val till landstings- och kommunfullmäktige ska hållas samma dag.

Grundlagsutredningen gjorde bedömningen att den nuvarande ordningen med en gemensam valdag för valen till riksdagen och till kommunerna skulle behållas (SOU 2008:125 s. 176). Utredningen hänvisade till att frågeställningen var väl belyst genom tidigare utredningsarbete, och Grundlagsutredningen hade under sin behandling kunnat konstatera att det inte fanns förutsättningar för en bred politisk samsyn av det slag som borde krävas för att genomföra en förändring i denna fråga.

Tidigare behandling

Våren 2010 hänvisade utskottet i likhet med Grundlagsutredningen till att frågeställningen är väl känd genom tidigare utredningsarbete (bet. 2009/10:KU19). Grundlagsutredningen hade under sin behandling kunnat konstatera att det inte fanns förutsättningar för en bred politisk samsyn av det slag som borde krävas för att genomföra en förändring i denna fråga. Utskottet saknade anledning att göra en annan bedömning och avstyrkte följaktligen de aktuella motionerna.

När utskottet våren 2012 behandlade frågan om skilda valdagar (bet. 2011/12:KU3) saknades det enligt utskottets mening allttjämt anledning att ha någon annan uppfattning än den Grundlagsutredningens hade, nämligen att det inte fanns förutsättningar för en bred politisk samsyn av det slag som borde krävas för att genomföra en förändring i denna fråga (SOU 2008:125). Utskottet vidhöll således sin tidigare uppfattning och avstyrkte motionerna.

Även våren 2016 vidhöll utskottet sin tidigare uppfattning och avstyrkte en motion om skilda valdagar (bet. 2015/16:KU14). Därefter har utskottet i förenklad ordning avstyrkt ett motsvarande motionsyrkande om skilda valdagar (bet. 2016/17:KU22).

Våren 2018 avstyrkte utskottet ett motionsyrkande om skilda valdagar och vidhöll sitt tidigare ställningstagande (bet. 2017/18:KU35).

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser liksom tidigare att det inte finns skäl för riksdagen att ta något initiativ för att införa skilda valdagar. Motionsyrkandena avstyrks.

Objektiva jämförelser mellan partier

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om objektiva jämförelser mellan partier.

Motionen

I motion 2018/19:897 av Betty Malmberg (M) föreslås ett tillkännagivande om att införa metoder så att väljarna kan göra objektiva jämförelser mellan olika partiers valprogram. En objektiv jämförelse mellan olika partiers valprogram skulle göra skillnad, enligt motionären. Nederländerna har sedan 1986 använt en enligt motionären intressant metod för att ge väljarna bättre inblick i de olika partiprogrammen inför parlamentsvalet. Där används fristående statliga institut, dit samtliga partier kan skicka sina respektive parti-program för en seriös och opartisk bedömning. Även svenska väljare bör enligt motionären erbjudas en liknande möjlighet.

Tidigare behandling

I betänkande 2015/16:KU14 behandlade utskottet en motion om att införa metoder för objektiva jämförelser mellan partiers valprogram. Utskottet instämde i att det för demokratins skull är viktigt att väljarna ges goda möjligheter att sätta sig in i och jämföra olika partiers förslag och dessas effekter. Utskottet anförde vidare att den som så önskar kan, för egen räkning såväl som för publicering, ta del av olika partiers program och göra jämförelser och analyser av dem. Utskottet såg därför inte skäl att ställa sig bakom motionen. Därefter har utskottet i förenklad ordning avstyrkt ett motsvarande motionsyrkande (bet. 2016/17:KU22).

Våren 2018 avstyrkte utskottet ett motsvarande motionsyrkande och vidhöll sitt tidigare ställningstagande (bet. 2017/18:KU35).

Utskottets ställningstagande

Det är viktigt att väljarna ges goda möjligheter att sätta sig in i och jämföra olika partiers förslag. Det bör dock ankomma på partierna att göra sina

partiprogram tillgängliga för väljarna. Den som så önskar kan ta del av olika partiernas program och göra jämförelser och analyser av dem. Utskottet anser därför liksom tidigare att det inte finns något skäl för riksdagen att ta något initiativ i frågan. Motionsyrkandet avstyrks.

Namn på valkretsar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om namnen på valkretsar.

Motionerna

I motion 2018/19:2725 av Cecilia Widegren m.fl. (M, C) yrkas ett tillkännagivande om att omgående se över namnen på de valkretsar som efter försöksverksamheten med regionalisering tagits bort av byråkratiska skäl, för att kunna återgå till ursprungsnamnen (yrkande 1). Det föreslås även ett tillkännagivande om att se till att inför valet 2022 låta respektive valkrets få sitt ursprungsnamn tillbaka (yrkande 2). Försöksverksamheten med regionalisering av t.ex. Västra Götaland och Skåne har gett län med flera stora valkretsar. Motionärerna anför att detta har gjort det besvärligt för väljarna, som inte längre känns vid sin valkrets utan fortfarande identifierar sig med ursprungsnamnen. Detta kan nu enligt motionärerna lätt åtgärdas genom att riksdagen tillkännager för regeringen att valkretsarnas namn bör justeras till de ursprungliga, som invånarna har stor kännedom om.

Gällande ordning

Enligt 3 kap. 5 § regeringsformen är riket för val till riksdagen indelat i valkretsar. I 4 kap. 2 § vallagen (2005:837) anges vilka valkretsar landet är indelat i vid val till riksdagen. Valkretsarna motsvarar till största delen länen. För Stockholm, Skåne och Västra Götaland gäller dock en annan indelning. Stockholms kommun utgör en valkrets och övriga Stockholms län en annan. I Skåne finns fyra valkretsar, nämligen Malmö kommun, Skåne läns västra valkrets, Skåne läns södra valkrets och Skåne läns norra och östra valkrets. I Västra Götaland finns fem valkretsar, nämligen Göteborgs kommun samt Västra Götalands läns västra, norra, södra och östra valkretsar.

Vid val till landstingsfullmäktige är landstinget, enligt 4 kap. 5 § vallagen, en enda valkrets om inte fullmäktige beslutar att dela in landstinget i två eller flera valkretsar. En valkrets ska omfatta en eller flera kommuner, om inte något annat följer av 6 § andra stycket. Enligt 6 § första stycket bör en valkrets utformas så att den kan beräknas få minst åtta fasta valkretsmandat. Den bör ha en sammanhängande gränslinje. En del av en kommun får enligt andra stycket bilda en valkrets tillsammans med en annan kommun, en del av en annan kommun eller delar av andra kommuner, om valkretsen annars inte kan

beräknas få minst åtta fasta valkretsmandat. En kommun får också delas in i två eller flera valkretsar, om man på så sätt kan uppnå en lämpligare valkretsindelning. Enligt 7 § samma kapitel gäller att om en kommun delas in i två eller flera valkretsar för val till landstingsfullmäktige och om kommunen är indelad i valkretsar för val till kommunfullmäktige ska gränsen för en valkrets för val till landstingsfullmäktige sammanfalla med gränsen för en valkrets för val till kommunfullmäktige.

Vid val till kommunfullmäktige är enligt 4 kap. 11 § kommunen en enda valkrets, om inte något annat följer av 12 §. Enligt 12 § får en kommun som har 36 000 personer eller fler som har rösträtt delas in i två eller flera valkretsar. En kommun som har färre än 36 000 personer som har rösträtt får delas in i valkretsar endast om det finns särskilda skäl för det. En valkrets bör utformas så att den kan beräknas få minst 13 fasta valkretsmandat. Den ska ha en sammanhängande gränslinje, om det inte finns särskilda skäl för något annat.

Tidigare behandling

Motionsyrkanden om valkretsindelning behandlades av utskottet våren 2011 då utskottet vidhöll sin tidigare inställning att frågan om valkretsindelning kunde förutsättas komma att övervägas inom Regeringskansliet (bet. 2010/11:KU28). Senare under valperioden behandlades motsvarande yrkanden i förenklad ordning. Även våren 2010 avstyrkte utskottet motionsyrkanden om ändringar i valkretsindelningen och förutsatte att frågan om valkretsindelning skulle komma att övervägas inom Regeringskansliet (bet. 2009/10:KU19). Dessförinnan avstyrkte utskottet ett antal motioner om valkretsar, bl.a. om en synkronisering av valkretsindelning och att Skåne län bör bli en riksdagsvalkrets (bet. 2007/08:KU18). Utskottet ansåg att resultatet av Grundlagsutredningens arbete borde avvaktas.

I betänkande 2015/16:KU14 noterade utskottet att en ny länsindelning skulle få som en konsekvens att vallagens reglering om valkretsarna till riksdagsvalet skulle behöva ändras, och att det låg inom ramen för Indelningskommitténs uppdrag att lämna förslag på nödvändiga ändringar i vallagen. Yrkandena om en översyn av riksdagsvalkretsarna fick därmed enligt utskottet anses i huvudsak tillgodosedda. Utskottet såg inte heller skäl att ta ställning till frågan om en kompletterande reglering i vallagen, som skulle motverka att gränserna mellan riksdagsvalkretsar och landstingsvalkretsar inte är synkroniserade. Utskottet avstyrkte därför de aktuella motionerna.

Frågan om byte av namn på valkretsen Västra Götalands läns östra har behandlats av utskottet vid flera tillfällen, bl.a. i betänkande 2010/11:KU28, då utskottet avstyrkte förslaget. I betänkande 2015/16:KU14 vidhöll utskottet sin tidigare inställning och avstyrkte de aktuella motionerna. I betänkande 2016/17:KU22 avstyrkte utskottet i förenklad ordning motionsyrkanden om namn på valkretsar.

Våren 2018 avstyrkte utskottet ett motsvarande motionsyrkande och ansåg inte att det fanns skäl för riksdagen att ta något initiativ till en översyn av namnen på valkretsarna (bet. 2017/18:KU35).

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser liksom tidigare att det inte finns skäl för riksdagen att ta något initiativ till en översyn av namnen på valkretsarna. Motionsyrkandena avstyrks.

Valdeltagandet bland utlandssvenskar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om valdeltagandet bland utlandssvenskar.

Motionen

Betty Malmberg (M) begär i motion 2018/19:1023 att reglerna och rutinerna för utlandssvenskars röstning ses över. Motionären anför att det bara är knappt en tredjedel av utlandssvenskarna som röstar, vilket är olyckligt för demokratin. Vidare anför motionären att många utlandssvenskar upplever att det är krångligt att rösta.

Gällande ordning

För varje väljare som inte är folkbokförd här i landet ska, enligt 5 kap. 8 § tredje stycket vallagen, den centrala valmyndigheten upprätta ett utlandsröstkort. Sådana röstkort ska skickas till väljarna senast 50 dagar före valdagen. Ett utlandsröstkort ska innehålla uppgifter om väljarens namn och vilket val som väljaren får delta i, enligt 9 § andra stycket samma kapitel. Enligt 10 § kan väljare som har behov av det få dubbletröstkort. Dubbletröstkort tillhandahålls av den centrala valmyndigheten, länsstyrelsen, en utlandsmyndighet eller kommunen. Den som vill ha ett dubbletröstkort ska lämna uppgift om sitt namn och personnummer.

Enligt 5 kap. 2 § vallagen ska svenska medborgare som inte längre är folkbokförda här i landet tas upp i röstlängd under tio år från den dag folkbokföringen upphörde. Därefter ska de, för tio år i sänder, tas med i röstlängden endast om de skriftligen har anmält sin adress hos Skatteverket. Om den centrala valmyndigheten vid val till riksdagen eller Europaparlamentet senast dagen före valdagen tar emot en röst från en svensk medborgare som inte längre är folkbokförd här i landet och som inte är upptagen i röstlängd, ska myndigheten lägga till väljaren i röstlängden. Rösten

ska alltid anses som en anmälan enligt första stycket, även om den tagits emot senare än dagen före valdagen.

Enligt 4 kap. 25 § vallagen bestämmer den centrala valmyndigheten, efter samråd med Regeringskansliet (Utrikesdepartementet), hos vilka svenska utlandsmyndigheter det ska finnas röstningslokaler.

Vid ordinarie val till riksdagen och till landstings- och kommunfullmäktige samt vid val till Europaparlamentet får röstmottagningen påbörjas hos en utlandsmyndighet tidigast den 24:e dagen före valdagen, enligt 10 kap. 2 § första stycket 2. Vid andra val får röstmottagningen påbörjas hos en utlandsmyndighet tidigast den 20:e dagen före valdagen, enligt andra stycket 2 i samma paragraf. Röstmottagningen får pågå hos en utlandsmyndighet så länge att de fönsterkuvert som har gjorts i ordning kan antas vara hos den centrala valmyndigheten senast dagen före valdagen, enligt tredje stycket 2.

För vallokaler och röstningslokaler i Sverige gäller följande. Vid val till Europaparlamentet ska en vallokal som huvudregel vara öppen för röstning mellan kl. 8.00 och 21.00, och vid övriga val mellan kl. 8.00 och 20.00; det framgår av 4 kap. 21 § vallagen. Det föreskrivs i 22 § samma kapitel om röstningslokaler att varje kommun vid val som gäller hela landet ska se till att det finns lämpliga lokaler som kan användas som röstningslokaler och som i fråga om lokalisering, tillgänglighet och öppethållande ger väljarna goda möjligheter att rösta.

Enligt 7 kap. 11 § vallagen får väljare som vistas utomlands eller ombord på ett fartyg i utrikes fart rösta genom brev. Brevröster får, enligt 12 § samma kapitel, göras i ordning tidigast 45 dagar före valdagen. Vid andra val än ordinarie val till riksdagen och till landstings- och kommunfullmäktige samt val till Europaparlamentet får brevröster dock göras i ordning först sedan det har beslutats vilken dag valet ska hållas.

Demokratiutredningen 2014

2014 års demokratiutredning har i sitt betänkande Låt fler forma framtiden! (SOU 2016:5) uppmärksammat att valdeltagandet bland utlandssvenskar är särskilt lågt. Det låga valdeltagandet kan enligt utredningen förklaras av brist på intresse och av avståndet till Sverige. En utlandsboende exponeras inte i samma utsträckning för samhällsdebatter i Sverige eller för mediernas bevakning av valrörelsen. Det är också tydligt att de politiska partierna ägnar begränsad energi åt att få utlandsboende svenskar att rösta. Få partier har någon formell representation utomlands.

Enligt Demokratiutredningen är det också troligt att flera utlandsboende saknar kunskap om att de måste anmäla sig till Skatteverket om de bytt adress eller varit borta från Sverige mer än tio år. Det är dessutom relativt krångligt att rösta som utlandsboende. Många utlandsmyndigheter och honorära konsulat har begränsade öppettider för röstning och är sällan öppna på helger. Detta innebär att den som måste resa för att ta sig till en ambassad sällan har praktisk möjlighet att rösta där. Det är visserligen möjligt att brevrösta som

utlandssvensk, men det kräver bl.a. två vittnen och att kuvertet är avsänt från utlandet. Det gör att en utlandssvensk som är i Sverige under valet inte kan brev rösta. Den utlandssvensk som vill rösta i Sverige kan däremot beställa ett dubbeletröstkort och förtidsrösta i en röstningslokal.

Demokratiutredningen anser att särskilda åtgärder bör vidtas för att öka valdeltagandet bland utlandsboende svenskar. För att underlätta röstandet för denna väljargrupp anser utredningen att det vore lämpligt att låta samtliga svenska utlandsmyndigheter och honorära konsulat vara öppna för röstmottagning åtminstone en kväll i veckan före valet samt lördagen innan valet. Svenska utlandsmyndigheter och honorära konsulat bör också aktivt och i god tid informera om möjligheten att rösta samt om kravet att registrera sig i röstlängden för den som flyttat eller varit borta mer än tio år. Utredningen anser därutöver att frågor om hur röstningsförfarandet för utlandsboende kan underlättas bör ses över i en framtida vallagsutredning.

Utredningens betänkande bereds inom Regeringskansliet.

Tidigare behandling

Våren 2016 avstyrkte utskottet motsvarande yrkanden om att öka valdeltagandet för utlandssvenskar (bet. 2015/16:KU14). I sitt ställningstagande anförde utskottet följande:

Utskottet vill framhålla att det är viktigt att alla röstberättigade som vill utnyttja sin rösträtt också har goda förutsättningar att göra det. Utskottet noterar med tillfredsställelse att Utrikesdepartementet anser att röstmottagning utomlands är en högt prioriterad fråga. Demokratiutredningen har uttalat att särskilda åtgärder bör vidtas för att öka valdeltagandet bland utlandssvenskar. Samtliga svenska utlandsmyndigheter och honorära konsulat bör enligt utredningen vara öppna för röstmottagning åtminstone en kväll i veckan före valet samt lördagen före valet. Svenska utlandsmyndigheter och honorära konsulat bör enligt Demokratiutredningen också aktivt och i god tid informera om möjligheten att rösta samt om kravet att registrera sig i röstlängden för den som flyttat för mer än tio år sedan eller varit borta i mer än tio år. I avvaktan på den pågående beredningen av Demokratiutredningens betänkande anser utskottet inte att det finns skäl att göra något av de tillkännagivanden som föreslås i motion 2015/16:2498 yrkande 1–4, vilka därför avstyrks.

Moderaterna reserverade sig.

Våren 2017 föreslog utskottet ett tillkännagivande om åtgärder för att öka valdeltagandet bland utlandssvenskar (bet. 2016/17:KU22). Utskottet anförde att valsystelet och förutsättningarna för röstning är av stor betydelse för det svenska demokratiska styrelseskicket. Det var därför viktigt att både ansvariga myndigheter och den lagstiftande församlingen är lyhörda för de synpunkter som framförs från väljare om brister och förbättringsmöjligheter i fråga om hur valen genomförs. Demokratiutredningen har i sitt betänkande uppmärksammat att valdeltagandet bland utlandssvenskar är särskilt lågt. Vidare anförde utskottet att det låga valdeltagandet kan ha många orsaker. I de

delar det beror på sådana hinder som står inom myndigheternas och lagstiftarens makt att undanröja är det också rimligt att så sker, ansåg utskottet.

Utskottet anförde vidare att en ökad tillgänglighet i form av ändrade öppettider sannolikt skulle leda till ett högre valdeltagande. Öppettiderna för röstning på svenska ambassader och konsulat, inte minst vad gäller öppethållande på kvällar och helger, borde därför inför kommande val förbättras. Ett högt valdeltagande bland utlandssvenskar borde enligt utskottet vara en prioriterad uppgift för utlandsmyndigheterna. Vidare borde utlandssvenskar ges bättre information om reglerna för att rösta, bl.a. om att en utlandssvensk efter tio år behöver anmäla sig för att finnas kvar i röstlängden. Eftersom dessa förbättringsåtgärder kunde genomföras utan lagändringar ansåg utskottet inte att det fanns skäl att avvakta beredningen av Demokratiutredningens betänkande.

Vidare anförde utskottet att det för att en utlandssvensk ska kunna rösta i Sverige krävs ett dubbeltröstkort. Det går inte att brevrösta från Sverige. Snäva tidsramar kan försvåra för utlandssvenskar som vill rösta, men som reser till Sverige innan brevröstningsmaterial finns tillgängligt. Det fanns därför enligt utskottet skäl att utreda huruvida det borde bli möjligt för utlandssvenskar att under vissa förutsättningar kunna brevrösta även från Sverige. Riksdagen röstade i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2016/17:200-201).

Åtgärder med anledning av riksdagens skrivelser till regeringen

I skrivelse 2017/18:75 Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2017 anför regeringen med anledning av riksdagens tillkännagivande (se ovan) att Valmyndigheten bl.a. vid myndighetsdialogen med regeringen har informerat om sin avsikt att inför valen 2018 förstärka informationsarbetet gentemot utlandssvenskar avseende regler för hur de tas med i röstlängden i syfte att förbättra kunskapen om förutsättningarna för deltagande i valet. Frågan om att utreda om det bör vara möjligt för utlandssvenskar att under vissa förutsättningar kunna brevrösta från Sverige bereds i Regeringskansliet. Tillkännagivandet anges inte vara slutbehandlat.

I motsvarande skrivelse om åtgärder under 2018 anges att det är regeringens avsikt att under 2019 tillsätta en utredning med uppdrag att överväga den fråga som tillkännagivandet avser (skr. 2018/19:75). Vidare anges att tillkännagivandet inte är slutbehandlat.

Rapport från Valmyndigheten

I rapporten Erfarenheter från valen 2018 anför Valmyndigheten att det av 3 kap. 3 § vallagen framgår att varje kommun ansvarar för att det i kommunen finns röstningslokaler som i fråga om lokalisering, tillgänglighet och öppethållande ger väljarna goda möjligheter att rösta (s. 8 f.). Någon liknande bestämmelse finns inte för förtidsröstning i de lokaler som

utlandsmyndigheterna inrättar. Vidare anför Valmyndigheten att den enda bestämmelse som reglerar var någonstans röstmottagning i utlandet ska ske är 7 kap. 1 § vallagen, där det anges att Valmyndigheten efter samråd med Regeringskansliet (Utrikesdepartementet), bestämmer hos vilka utlandsmyndigheter det ska finnas röstningslokaler. I praktiken är Valmyndigheten beroende av utlandsmyndighetens eller Utrikesdepartementets bedömning av var det är lämpligt att ha röstmottagning. Dock saknas reglering om röstning vid konsulat och andra lokaler som utlandsmyndigheterna använder som röstningslokaler. Valmyndigheten anser att regelverket behöver förtydligas när det gäller utlandsmyndigheternas och Utrikesdepartementets ansvar för förtidsröstningen i utlandet och att gällande bestämmelser uppfylls.

Vidare anføres i rapporten att nya skärpta regler om bl.a. tillgänglighet, minst två utbildade röstmottagare och avskärmning av valsedlar i kombination med ett ökat antal röstande vid röstmottagning i utlandet ställer högre krav på utlandsmyndigheterna när det gäller exempelvis lämpliga röstmottagare och lokaler för röstmottagning. Utlandsmyndigheterna har i flera fall inte kunnat ha röstmottagning på orter där de tidigare haft det på grund av kravet på minst två röstmottagare. Enligt Valmyndighetens bedömning har det ökade behovet av röstmottagare gjort att en betydande andel av röstmottagarna inte har haft tillräckliga kunskaper i det svenska språket, vilket har gjort vikten av tillgång till handledning, utbildning och manualer på engelska ännu större än vid tidigare val.

Det anføres också i rapporten att Valmyndigheten tillsammans med Utrikesdepartementet har tagit fram en e-utbildning inför valet 2018 precis som 2014. Den här gången gjordes även en engelsk version, vilket ställde ytterligare krav på befintliga resurser. Valmyndigheten uppmärksammar att en stigande andel av de som arbetar med röstningen i utlandet saknar språkkunskaper i svenska och att detta eventuellt skulle kunna öka risken för att väljare inte får det stöd de efterfrågar i tillräckligt hög grad eller att röstmottagaren i högre utsträckning har svårt att ta till sig handledningar och utbildningar inför sitt arbete med val. Valmyndighetens it-stöd och blanketter är alla utformade på svenska och det gör det svårare för icke svenskspråkiga att arbeta med dem.

Vidare anför Valmyndigheten att flera utlandsmyndigheter och även väljare har beskrivit situationer där det höga och ibland oväntade trycket av antal röstande gjort att ordningen vid röstningslokalen inte kunnat upprätthållas på ett önskvärt sätt. Exempel på detta är långa väntetider, valsedlar som saknats och svårigheter med att skydda valhemligheten. På vissa håll börjar en gräns nås för vad som är möjligt att ordna i ambassaders och konsulats egna lokaler. Detta skulle på sikt kunna leda till färre röstmottagningsställen och därmed sämre tillgänglighet för väljare att rösta i en röstningslokal i utlandet.

Valmyndigheten anför också att utlandssvenskar som inte har anmält sig till röstlängden på tio år inte automatiskt tas upp i röstlängden och följaktligen inte kan rösta på plats i Sverige. Om en utlandssvensk upptäcker att han eller

hon inte finns med i röstlängden efter det att röstlängden fastställts, dvs. 30 dagar innan valdagen, är det för sent för denne att anmäla sig till röstlängden via Skatteverket. Möjligheten för utlandssvenskar att tas upp i röstlängden och rösta i det aktuella valet är att rösta från utlandet (5 kap. 2 § vallagen).

Under 2018, precis som vid tidigare val, fick Valmyndigheten många frågor från utlandssvenskar på besök i Sverige före och under valdagen som försökt rösta här men som inte kunnat det därför att de inte var upptagna i röstlängden. Det skulle underlätta röstandet för utlandssvenskar om anmälan till röstlängden kunde göras även när en person befinner sig i Sverige i samband med ett val. Valmyndigheten föreslår att en utlandssvensk som fallit ur röstlängden ska kunna anmäla sig till röstlängden när det är mindre än 30 dagar kvar till val på annat sätt än genom att rösta från utlandet. Lämpligen kunde det göras genom en särskild anmälan till Valmyndigheten.

Vidare begär Valmyndigheten att utlandsmyndigheterna och Utrikesdepartementet får ansvar för att röstmottagningen vid utlandsmyndigheterna uppfyller vallagens krav på förtidsröstning, däribland god tillgänglighet och minst två utbildade röstmottagare.

Utskottets ställningstagande

Valmyndighetens rapport, som bl.a. tar upp frågor om utlandssvenskars röstning, bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Utskottet förutsätter att regeringen fortsätter arbetet med att förbättra kunskapen om förutsättningarna för deltagande i val för utlandssvenskar. Utskottet finner inte skäl för riksdagen att nu ta något initiativ till ytterligare åtgärder. Motionsyrkandet avstyrks.

Reservationer

1. Valsedlar, valhemlighet och rösträkning, punkt 1 (SD)

av Matheus Enholm (SD), Fredrik Lindahl (SD) och Mikael Strandman (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2018/19:100 av Angelika Bengtsson (SD) yrkandena 1 och 2,

2018/19:122 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2 samt

2018/19:342 av Markus Wiechel (SD) yrkande 1 och

avslår motionerna

2018/19:77 av Mikael Eskilandersson (SD),

2018/19:342 av Markus Wiechel (SD) yrkande 2,

2018/19:1877 av Edward Riedl (M),

2018/19:2551 av Rickard Nordin (C) och

2018/19:2708 av Daniel Bäckström (C).

Ställningstagande

Vi anser att riskerna för valfusk till stor del skulle kunna åtgärdas genom att alla riksdagspartier delar på en gemensam valsedel. Problemet med att personer känner sig övervakade då de ska välja sina valsedlar skulle därmed minska väsentligt. Utöver detta finns också miljövinster med ett system med gemensamma valsedlar. Betydligt färre valsedlar skulle behöva tryckas och transporteras. Regeringen bör mot denna bakgrund inför valen 2022 utreda hur ett system med gemensamma valsedlar kan införas.

I det nuvarande valsystemet räknas valsedlarna manuellt för hand. Vi anser att detta system är föråldrat och framför allt osäkert. Ett betydligt bättre och säkrare förfarande torde vara att läsa av valsedlarna maskinellt genom att väljaren helt enkelt matar in sin valsedel i en maskin i vallokalen för avläsning. Den som röstat kan få ett kvitto som bekräftar att rösten är mottagen. Ett sådant system skulle vara säkrare och också göra att det preliminära valresultatet skulle kunna räknas fram mycket snabbare. Den slutliga kontrollräkningen bör dock även i fortsättningen göras manuellt. Vi anser att regeringen bör utreda om ett sådant system kan införas till valen 2022.

2. Valhemlighet och valsäkerhet, punkt 2 (L)

av Bengt Eliasson (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:2588 av Bengt Eliasson m.fl. (L) yrkandena 7–9.

Ställningstagande

Det svenska valsystemet har brister när det gäller både valhemligheten och valsäkerheten. Det förekommer s.k. familjöstning där flera personer samtidigt ställer sig bakom valskärmen och tillsammans gör i ordning sina valkuvert, trots att detta inte är tillåtet. Jag anser att regeringen bör göra en översyn av formerna för röstningen. I denna översyn bör ingå att utreda skärpta åtgärder mot familjöstning och mot sabotage av valedlar i vallokalerna.

Nyligen infördes en bestämmelse i vallagen om att det i anslutning till ett röstmottagningsställe ska ordnas en lämplig avskärmad plats där valedlar kan läggas ut. Detta kan enligt min mening öka risken för sabotage och manipulation. Jag anser därför att regeringen grundligt bör utvärdera den nya bestämmelsen efter valet till Europaparlamentet i maj 2019.

3. Legitimationskrav vid röstning, punkt 3 (SD)

av Matheus Enholm (SD), Fredrik Lindahl (SD) och Mikael Strandman (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:122 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkande 3.

Ställningstagande

I dag är det möjligt att rösta utan att legitimera sig, exempelvis genom att en annan person intygar den röstandes identitet. Vi anser att det bör införas ett absolut krav på att de röstande ska legitimera sig. Även om det kan inträffa att någon får sina identitetshandlingar stulna nära inpå valet, och därför inte kan rösta, anser vi att fördelarna med ett krav på legitimation överväger

nackdelarna. Om man inför obligatorisk id-kontroll vid röstningen är det också möjligt att införa maskinell avprickning i röstlängden, vilket skulle ta bort risken för felaktig avprickning i röstlängden. Vi anser att regeringen bör utreda ett absolut krav på id-kontroll vid röstningen inför valen 2022. Samtidigt bör utredas hur systemet med budröstning kan bli säkrare.

4. Valhemlighet för personer med synnedsättning eller annan funktionsnedsättning, punkt 4 (L)

av Bengt Eliasson (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2018/19:2053 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 5 och
2018/19:2588 av Bengt Eliasson m.fl. (L) yrkande 10 och
avslår motion
2018/19:997 av Edward Riedl (M).

Ställningstagande

Det måste vara möjligt att rösta i allmänna val även om man har en funktionsnedsättning. Åtgärder måste vidtas för att säkerställa valhemligheten också för dem som har en nedsatt handfunktion eller nedsatt syn. I dag saknar personer med synnedsättning möjlighet att personrösta med fullt bevarad valhemlighet. Det går nämligen inte att personrösta på en kandidat utan att be en röstmottagare om att hjälpa till med att kryssa på valsedeln. Regeringen bör därför göra en översyn om hur man kan förbättra möjligheterna för personer med synnedsättning eller annan funktionsnedsättning att rösta med bibehållen valhemlighet.

5. Valinformatörer, punkt 5 (SD)

av Matheus Enholm (SD), Fredrik Lindahl (SD) och Mikael Strandman (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2018/19:31 av Robert Stenkvist och Michael Rubbestad (båda SD).

Ställningstagande

Flera kommuner anställer valinformatörer inför valen. Anledningen till detta lär vara att höja valdeltagande i grupper där deltagandet är påfallande lågt. Inför valen 2018 uppmärksammades i medierna ett fall där en företrädare för ett parti försökte sälja röster. En person som var anställd av en kommun som valinformatör var inblandad i försöket att sälja röster. Mot den bakgrunden anser vi att regeringen bör se över behovet av nationella riktlinjer för valinformatörer när det gäller deras utbildning och kontrollen av deras arbete. Riktlinjerna bör peka på vikten av opartiskhet. Dessutom anser vi att verksamheten med valinformatörer bör kontrolleras inför nästa val.

6. Rösträtt och valbarhet, punkt 6 (V)

av Mia Sydow Mölleby (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2018/19:187 av Mia Sydow Mölleby m.fl. (V) yrkande 1 och avslår motion

2018/19:1820 av Jan Ericson m.fl. (M).

Ställningstagande

En av de grundläggande rättigheterna i en parlamentarisk demokrati är rätten att välja sina företrädare i fria och allmänna val. I dag finns många människor som är permanent bosatta i Sverige som enbart har möjlighet att påverka sin vardag genom att delta i val till kommun- och landstingsfullmäktige. De invånare som i dag nekas att utöva en demokratisk påverkan i folkomröstningar, riksdagsval och Europaparlamentsval är bl.a. de som kommit till Sverige som flyktingar, är makar till svenska medborgare eller som invandrat till Sverige för att exempelvis studera eller arbeta. Jag anser att de invånare i Sverige som inte är svenska medborgare ska ha samma möjligheter att rösta i riksdagsval som de har i kommunal- och landstingsval. Regeringen bör därför utreda möjligheterna till lagändringar så att rösträtten till riksdagen följer samma system som rösträtten i kommunalval.

7. Röst rätt från det kalenderår man fyller 18 år, punkt 7 (C, V)

av Mia Sydow Mölleby (V) och Abir Al-Sahlani (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2018/19:187 av Mia Sydow Mölleby m.fl. (V) yrkande 2 och
2018/19:2531 av Peter Helander och Magnus Ek (båda C).

Ställningstagande

Personer som senast på valdagen uppnått 18 års ålder är röstberättigade till riksdagen och kommun- och landstingsfullmäktige. Dagens regler leder till att en stor del av en årskull inte får rösta på valdagen utan måste vänta i flera år på att rösta för första gången. Det är viktigt för den demokratiska förankringen och för valdeltagandet att alla i en årskull får rösta.

Mot den bakgrunden bör regeringen utreda en ändring av bestämmelserna för rösträttsåldern så att rösträtten vid allmänna val gäller alla som fyller 18 år under det år då val hålls.

8. Försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år, punkt 8 (V)

av Mia Sydow Mölleby (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:187 av Mia Sydow Mölleby m.fl. (V) yrkande 3 och
avslår motionerna
2018/19:525 av Robert Hannah (L) och
2018/19:2351 av Kerstin Lundgren (C).

Ställningstagande

Att sänka rösträttsåldern är en möjlighet att vitalisera demokratin och ge fler personer möjlighet att delta aktivt i demokratin. Ungdomsorganisationer,

forskare, myndigheter och statliga utredningar har föreslagit sänkt rösträttsålder. Nu senast har Demokratiutredningen föreslagit en försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder vid valen till kommunfullmäktige. Utredningen har lämnat flera förslag som är under beredning. Min uppfattning är att regeringen bör prioritera frågan om försök med sänkt rösträttsålder.

Ett huvudsyfte med sänkt rösträttsålder skulle vara att ta till vara ungas intresse och engagemang för politik och ge unga ett direkt inflytande över samhällsutvecklingen, vilket är ett av målen för ungdomspolitiken. Erfarenheterna av en sänkning av rösträttsåldern i andra länder är goda. En annan fördel med att sänka rösträttsåldern till 16 år är att den genomsnittliga åldern på förstagångsväljarna då sjunker från 20 år till 18 år. Det innebär att en majoritet av förstagångsväljarna kommer att gå i gymnasiet när de röstar för första gången, vilket ger utbildningsväsendet en möjlighet att utveckla sitt demokratiarbete.

Jag anser därför att regeringen bör utreda möjligheten och återkomma med förslag om att införa en försöksverksamhet i en eller flera kommuner med en sänkning av rösträttsåldern till 16 år vid val till kommunfullmäktige.

9. Personval, punkt 9 (L)

av Bengt Eliasson (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2018/19:2588 av Bengt Eliasson m.fl. (L) yrkande 6 och avslår motionerna

2018/19:493 av Robert Hannah (L) yrkandena 1–4,

2018/19:1017 av Borian Åberg (M) yrkande 2 i denna del och

2018/19:1922 av Johanna Jönsson (C).

Ställningstagande

Personvalssystemet har tillämpats i sex val till riksdagen, landsting och kommuner samt i fyra val till Europaparlamentet. Andelen som personröstar i riksdagsvalen har uppgått till 22–26 procent, och tendensen är fallande. Jag anser därför att regeringen bör göra en bred och förutsättningslös översyn av hur personvalssystemet kan utvecklas för att bli mer ändamålsenligt. Utgångspunkten för översynen bör vara att personvalssystemet ska behållas.

10. Skilda valdagar, punkt 10 (L)

av Bengt Eliasson (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2018/19:2588 av Bengt Eliasson m.fl. (L) yrkande 5 och
avslår motionerna

2018/19:962 av Hans Rothenberg (M) och
2018/19:1017 av Borian Åberg (M) yrkande 2 i denna del.

Ställningstagande

I Sverige har sedan 1970 val till riksdagen, landsting och kommuner ägt rum på samma dag, numera vart fjärde år. Bland världens demokratier är Sverige ett av de länder där det går längst tid mellan de allmänna valen. Olägenheterna med den nuvarande ordningen blir allt tydligare. Den lokala politiken kommer i skymundan av rikspolitiken. Jag menar att det bästa vore att återgå till skilda valdagar. Vartannat år skulle det i så fall vara val till riksdagen, vartannat år till kommuner och landsting. Frågan om hur ett system med skilda valdagar ska genomföras bör provas inom ramen för en författningsöversyn.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2018/19

2018/19:31 av Robert Stenkvist och Michael Rubbestad (båda SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas nationella riktlinjer avseende utbildning och kontroll av kommunala s.k. valinformatörer och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:77 av Mikael Eskilandersson (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur valsystemet kan förbättras genom användandet av ny teknik och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:100 av Angelika Bengtsson (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över Sveriges valhemlighet vid val av valsedel och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett valsystem med en gemensam valsedel för alla partier och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:122 av Jonas Millard m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett system med gemensamma valsedlar och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten till maskinell avläsning av valsedlar och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda tydligare krav på id-kontroller i anslutning till de allmänna valen och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:187 av Mia Sydow Mölleby m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vallagen (2005:837) bör ändras så att rösträtt till riksdagen följer samma system som rösträtt i kommunalvalen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vallagen (2005:837) bör ändras så att rösträtten gäller fr.o.m. det år den enskilde fyller 18 år, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas en försöksverksamhet, i en eller flera kommuner, med sänkt rösträttsålder till 16 år vid val till kommunfullmäktige och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:342 av Markus Wiechel (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om gemensamma valsedlar för lika villkor och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över nuvarande rutiner under och efter den svenska valrörelsen och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:493 av Robert Hannah (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att spärrarna i personvalet till riksdagen bör avskaffas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att spärrarna i personvalet till kommunfullmäktige bör avskaffas och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att spärrarna i personvalet till landstingsfullmäktige bör avskaffas och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att spärrarna i personvalet till regionfullmäktige bör avskaffas och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:525 av Robert Hannah (L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa försöksverksamhet med rösträtt från 16 år i 2026 års kommunalval för de kommuner som önskar vara en del av försöksverksamheten och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:897 av Betty Malmberg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra väljares möjlighet att göra objektiva jämförelser mellan olika partiers valprogram och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:962 av Hans Rothenberg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att hålla val till riksdag, kommuner och landsting på skilda dagar och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:997 av Edward Riedl (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka valhemligheten för synskadade och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1017 av Boriana Åberg (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en reformering av riksdagen genom att införa skilda valdagar och att stärka personvalet och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1023 av Betty Malmberg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över regler och rutiner för att öka utlandssvenskarnas röstdeltagande och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1820 av Jan Ericson m.fl. (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att rösträtt och valbarhet i allmänna val bör kopplas till medborgarskapet och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1877 av Edward Riedl (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur Sverige ytterligare kan stärka skyddet av de fria demokratiska valen och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1922 av Johanna Jönsson (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett införande av enmansvalkretsar eller fullt personval vid val till riksdagen och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2053 av Jan Björklund m.fl. (L):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa valhemligheten för personer med funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2351 av Kerstin Lundgren (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en ändring av vällagen så att en 16-årsgräns införs för kommunalval inför valåret 2022, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2018/19:2531 av Peter Helander och Magnus Ek (båda C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att rösträtten vid allmänna val ska gälla alla som fyller 18 år under det kalenderår ett val inträffar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2018/19:2551 av Rickard Nordin (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta ett system med utskrivbara valsedlar i vallokalerna och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2588 av Bengt Eliasson m.fl. (L):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skilda valdagar och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om översyn av personvalssystemet och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utökad valsäkerhet och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta åtgärder mot familjeröstning och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utvärdering av de nya reglerna för tillhandahållande av valsedlar och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om valhemligheten för personer med synnedsättning och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2708 av Daniel Bäckström (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder som säkrar den enskildes möjligheter att få rösta och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2725 av Cecilia Widegren m.fl. (M, C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att omgående se över namnen på de valkretsar som efter regionaliseringsförsöksverksamheten tagits bort av byråkratiska skäl, för att kunna återgå till ursprungsnamnen, och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se till att inför valet 2022 låta respektive valkrets få sitt ursprungsnamn tillbaka och tillkännager detta för regeringen.